

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א
 יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות
 טל' 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

עיד	כניסה	יציאה	ר"ת
י"ם	19:03	19:55	20:47
ת"א	19:01	19:53	20:44
ח"פה	19:04	19:55	20:47
ב"ש	19:02	19:53	20:44

שבת אמור תשפ"א

גיליון ר"א

תולדות החכמים

רבינו יהודה קצין זיע"א

שורשי משפחת 'קצין' המעטירה עמוקים מאוד בעומק ההסטוריה. השורש הקדום ביותר אשר נחשף לפנינו, הוא רבי שלמה קצין שחי בתקופת גירוש ספרד, והיה מבין גוליה שברח מאימת האינקוויזיציה, והגיע ל'חאלב' שבסוריה, שם כיהן כגזבר כללי להנהלת העיר. בניו רבי אפרים ורבי מנשה, היו רודפי צדקה וחסד ומחזיקים את לומדי התורה.

הוטר מגזע רבי שלמה, הוא רבינו, שנולד בשנת תס"ח ב'חאלב' לאביו רבי יום טוב שהיה מרבני העיר.

רבינו למד תורה מרבי יוסף עבאדי, שהיה ממרביצי התורה ב'חאלב', עד שהלוי על עצמו (הוא בספר 'ברכת אליהו' לרבי אליהו דוויק) 'אנא עבאדי' דלא תשתבח תורה מישראל. רבינו מביא בספרו ד"ת ממנו.

שער הספר 'מחנה יהודה' משנת תקס"ג

בהגיעו לפרקו, נשא את בת רבי אברהם מעלי הכהן. גם ממנו מביא רבינו בספרו ד"ת.

בשנת תצ"ח עלה רבינו לארץ ישראל בכדי להשתטח על קברות הצדיקים. רבינו ישב ב'ירושלים' וב'צפת' משך חמש שנים, לאחרים שב ל'חאלב', וכיהן שנים רבות כראב"ד.

בשנת תקל"ז כתב רבינו פסק דין ארוך, לסתור את פסק דינו של רבי שלמה לניאדו ראב"ד 'חאלב' ומח"ס 'בית דינו של שלמה', בו קבע שהקהילות 'סניוריים פראנקוס' שבאו מ'ספרד' ל'חאלב' צריכים לקיים את כל הגזירות, התקנות וההסכמות כשאר בני העיר. רבינו סתר דבריו והעלה שאין עליהם חיוב זה. והסכימו עמו תשעה רבנים, בהם חתנו רבי חיים בן רבי ישעיה עטיה, אחיו רבי דוד ורבי אליהו, ורבי שמואל לניאדו. לבסוף סוכם בין הצדדים שרבי ירושלים יכריעו בזה.

רבינו ירושלים, רבי יום טוב אלגאזי, רבי מנצור מרוזק, ורבי יוסף מיוחס, וכן רבינו 'דמשק', רבי משה גלאנטי, רבי שלמה צבע, ורבי אליהו דוויק הכהן, הסכימו לדברי רבינו.

בדבריו, כתב רבי יוסף מיוחס על רבינו, 'ראב"ד מקודש, מר קשישא, הרה"מ עטרת זקנים, כמה"ר יהודה קצין, גדול הדור המזכה את הרבים, גור אריה יהודה'.

רבינו חיבר את הספרים, 'מחנה יהודה', שנדפס בשנת תקס"ג, חלקו הראשון של הספר, הוא פסק הדין הנ"ל, כאלו שהקדמתו כותב רבינו שמחולקתו עם יב אהא משבחא, הרב המובהק המאיר כברק כמה"ר שלמה לניאדו, היתה לשם שמים. וחלקו השני של הספר הוא על הרמב"ם. כמו כן, חיבר רבינו שו"ת 'דועי ישראל', יצא לאור בשנת תרס"ד ע"י נינו רבי שאול קצין. כמו כן חיבר רבינו את הספר 'זאת ליהודה' ע"ת (ממנו נערך המאמר הסמוך), אשר נותר בכת"י במשך יותר ממאתיים שנה, עד שיצא לאור בשנת תשמ"ה ע"י 'מכון אהבת שלום'.

בניו הם, רבי חיים, רבי דוד, רבי אליהו שמילא את מקום אביו כראב"ד 'חאלב', ורבי יוסף. חתניו הם, רבי חיים עטיה ורבי מנשה קצין.

זכה רבינו שתורה מחזרת אחר אכסניא שלה, ומאז ועד היום עמדו מצאצאיו רבני קהילות בארץ ובחו"ל, דיינים, ותלמידי חכמים מופלגים.

רבינו נפטר ביום ח' חשון תקמ"ד ב'חאלב', ונטמן במערות החסידיים הנמצאת מול בית הכנסת הגדול.

הספידוהו גדולי הרבנים בעיר, בהם תלמידו רבי ישעיה עטיה (הוא בספרו 'בני ישיע' דף עח), רבי אברהם סתהון (הוא בספרו 'מלל לאברהם' דרוש יג), ורבי יצחק עטיה (קונטרס 'קרא דחיי' שבספרו 'זיע' יצחק).

תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו.

ישראל חביבים לפני ה' יותר מאמות העולם על אף שחטאו בעגל

צו את בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית זך כתיבת למאור להעלות נר תמיד: מהוץ לפרכת העדת באהל מועד יערף אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד הקת עוקם לדתיהם (כד, ב-ג)

שבא ה' להראות לאומות העולם את מעלת עם ישראל, שאפילו שחטאו בעגל, עדיין נשאת חביבותו אליהם ונחשבים הם בעיניו יותר מאומות העולם. ולזה הביא את משל הפיקח והסומא, שהסומא אלו ישראל שחטאו בעגל, וכפי שמוכח מהפסוק, ולמרות זאת נשאת חביבות ה' אליהם. ומשובחים ונעלים הם יותר מאומות העולם.

על פי זה, מבאר רבינו, שודאי לא היה לגמ' שום צד שה' צריך את האור של המנורה, וכונת הגמ' בשאלתה 'זכי לאורה הוא צריך', כלומר וכי צריך ה' את אור המנורה כדי להראות לאומות העולם את חביבותם של ישראל? 'זהלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, ואף אחר חטא העגל, וא"כ מזה כבר מוכח שחביבותם של ישראל נשאה גם אחר חטא העגל, וא"כ למה צריך עדות אחרת? על זה ענה המדרש, שבא ללמדנו שה' לא רק מחבב את ישראל, אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, שמזה שהנר המערבי היה דולק מעת לעת, והיה פונה כלפי המערב ששם מקום השכינה, הרי זה עדות שהשכינה שורה בישראל.

ובזה מיושבת קושיית התוס', שאף שתמיד מאיר ה' לכל העולם, אמרה הגמ' בדוקא 'כל ארבעים שנה', כיון שכוונתה לשאול שמזה שהאיר ה' לעושי העגל, הרי שכבר יש גילוי לאומות העולם שנשאה חביבותם של ישראל.

וגם מיושב מה שהקשה המדרש 'זכי לאורה הוא צריך' על הפסוק 'מהוץ לפרכת העדת', ולא על הפסוק 'כתיבת למאור' הקודם לו שבו נזכר גם אור, כי באמת לא היה שום צד שה' צריך את האור לעצמו, ורק היה מקום לומר שה' צריך את הדלקת המנורה כדי להראות את חביבותם של ישראל לאומות העולם, וכפי שמשמע מזה שציוה ה' להדליק את המנורה בחוץ. ועל זה ענה המדרש, שהציווי להדליק בחוץ הוא כדי להראות שהשכינה שורה בישראל.

הגמ' בשבת (כב), דורשת עה"פ 'מהוץ לפרכת העדת', 'זכי לאורה הוא צריך?' והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו. אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מהי העדות? אמר רב, זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמידת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

ותמהו התוס' (ד"ה וזי לאורה), מדוע אמרה הגמ' 'כל ארבעים שנה', הרי תמיד כל העולם הולכים לאורו של ה'? עוד קשה, מדוע דרשה הגמ' דרשה זו על הפסוק 'מהוץ לפרכת העדת' שלא נזכר בו 'אור', והיה לגמ' לדרוש כן על הפסוק 'כתיבת למאור', שהוא קודם ואף נזכר בו 'אור'?

ומבאר הגאון רבינו יהודה קצין בספרו זואת ליהודה (פרשת תצוה), בהקדים את דברי המדרש (ש"ד לו, ב), אמר הקב"ה, לא שאני צריך להם, אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם. למה, כדי להעלות אתכם בפני כל האומות, שיהיו אומרים ישראל מאירים למי שמאיר לכל. משל לפיקח וסומא שהיו מהלכים, אמר הפיקח לסומא בא ואני סומכך, והיה הסומא מהלך. כיון שנכנסו לבית, אמר הפיקח לסומא צא והדלק לי את הנר, והק"ר לי, שלא תהא מחזיק לי טובה שלויתך, לכך אמרתי לך שתאיר. כך הפיקח, זה הקב"ה, שנאמר 'פי ה' עיניו משטטות גבל הארץ' (היי"ב טו, ט), והסומא אלו ישראל, שנאמר 'נגששה כעוורים קיר וכאין עינים נגששה פלגנו בצדדים פגש' (ישעיה נט, י) בעגל, בשש שעות, והיה הקב"ה מאיר להם, והנהיגם, שנאמר 'ויה' הלך לפניהם יוקם' (שמות יג, כא). כיון שבאו לעשות המשכן, קרא למשה ואמר לו 'ויקחו אליהם שמן זית זך', אמרו ישראל 'פי אהה תאיר נרי' (תהלים יח, כט), ואתה אומר שנאיר לפניך, אמר להם בשביל להעלות אתכם שתאירו לי כשם שהארתי לכם.

וקשה, למה הוצרך המדרש להביא את משל הפיקח והסומא?

ומבאר רבינו, שכוונת המדרש להשמיענו,

